

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2024-3-3>

УДК 332.1:355.46:338.246.8

JEL G18, O18, R11

О. Ю. Нестор

кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу
регіональної фінансової політики ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

e-mail: olhanestor@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5204-4828>

А. Р. Дуб

кандидат економічних наук, доцент, старший науковий
співробітник відділу регіональної фінансової політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

e-mail: oak_ap@ukr.net

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6377-1556>

**УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ І МІСЦЕВИМ ВІДНОВЛЕННЯМ
УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ**

Розглянуто проблеми управління економічним відновленням України після російсько-української війни, які потрібно враховувати під час планування процесу регіонального та місцевого відновлення, що сприятиме вирішенню проблем економічного зростання. Проаналізовано низку проблем розвитку та територіальні диспропорції: механізми та практики фінансування регіонального розвитку в Україні, спроможність регіонів і територіальних громад, відсутність чіткого розподілу завдань і відповідальності між рівнями влади, незадовільна координація між органами національного та регіонального й місцевого рівнів. Запропоновано реалізувати такі кроки для забезпечення регіонального та місцевого відновлення України після війни: продовжувати реформи регіонального розвитку та децентралізації; сприяти обміну досвідом між Україною та іншими країнами; забезпечити прийняття обґрунтованих, інформаційно та фактологічно підкріплених рішень на регіональному та місцевому рівнях; створити механізми запобігання корупції під час використання коштів на відновлення місцевими органами влади; залучати регіони та територіальні громади до розроблення схем негайного відновлення та довгострокових стратегій розвитку та ін.

Ключові слова: *повоєнне відновлення, управління відновленням, реформи, проблеми розвитку, регіональний розвиток, місцевий розвиток.*

Nestor O. Yu., Dub A. R. MANAGING THE REGIONAL AND LOCAL RECOVERY OF UKRAINE AFTER THE WAR

The article discusses the problems of managing Ukraine's economic recovery after the Russian-Ukrainian war, which should be taken into account when planning the process of regional and local recovery and the solution of which will help economic growth. The author outlines the results of the decentralization and regional development reforms implemented in Ukraine after 2014: development of a detailed policy, management, and financing systems for regional development; growth of financing for regional and local development; empowerment of regional and local authorities; improvement of the quality of administrative and social services; creation of various policy coordination bodies at the national, regional, and local levels, e.g., regional development agencies. The article analyzes the following development problems and territorial imbalances: mechanisms and practices of financing regional development in Ukraine (need to be strengthened, as their deficiencies significantly affect investment results), the capacity of regions and territorial communities (its strengthening is crucial for effective promotion of post-war recovery), the lack of a clear division of tasks and responsibilities between levels of government (a major problem for the effectiveness of the process of Ukraine's recovery after the war), poor coordination between national, regional, and local authorities (limits the efficiency and performance at different levels of government). The author suggests implementing the following steps to ensure Ukraine's recovery after the war, taking into account the peculiarities of regional and local development: to continue the reforms of regional development and decentralization; to promote the exchange of experience between Ukraine and other countries; to ensure that informed, factual, and evidence-based decisions on reconstruction and recovery are made at the regional and local levels; to create mechanisms to prevent corruption in the process of using recovery funds by local authorities; involve regions and territorial communities in the development of immediate recovery schemes and long-term development strategies; to introduce mechanisms at the national and local levels to support the transparent use of funding for Ukraine's recovery by regional and local governments; to limit the number of regional and local recovery funds to avoid fragmentation of investment costs; to assist (with the support of international partners) regions and territorial communities to strengthen capacity and develop expertise in areas important for the post-war recovery period; to build the technical capacity of authorities at all levels to create, analyze, and disseminate geographically disaggregated socio-economic, demographic, and welfare data. Special attention is paid to the need to simultaneously address urgent recovery tasks and long-term development objectives, as well as to ensure a strong and inclusive recovery, taking into account existing territorial imbalances and governance problems. It will be a feature of Ukraine's post-war recovery.

Keywords: *post-war recovery, recovery management, reforms, development problems, regional development, local development.*

Постановка проблеми. Питання економічного відновлення України після війни є надзвичайно актуальним, зважаючи на значні втрати та руйнування, завдані військовими діями соціальному, продуктивному та фінансовому секторам, а також інфраструктурі. І особливо важливу роль у відновленні відіграватимуть регіональний та місцевий рівні врядування.

Потужний вплив на відновлення регіонів і громад справлятиме демографічна проблема, адже скорочення населення неминуче призводить до скорочення робочої сили та результується стримуванням економічного розвитку та продуктивності. З початком військової агресії росії в Україні зазначена проблема значно загострилася, оскільки мільйони людей покинули свої місця проживання та переїхали в інші країни чи регіони через військові дії, руйнування та насильство з боку окупанта. Переміщення населення неминуче впливає на розроблення державної, регіональної та місцевої політик, оскільки потрібно враховувати його довгостроковий вплив на відбудову, довгострокове відновлення та стійкість. Аналізуючи кількісний вимір проблеми, варто уточнити, що, за даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців [1], на кінець липня 2024 р. в Європі було зареєстровано не менш ніж 6,168 млн українських біженців, а на 2030 р. демографи прогнозують скорочення населення України до 30-35 мільйонів (залежно від часу завершення війни та активності повернення тих українців, які зараз перебувають за кордоном) [2]. Також проблемним стане зростання рівня старіння через війну, що призведе до зростання навантаження на зайняте населення, яке є платниками податків, з яких фінансується медицина та соціальні послуги. Важливим аспектом демографічної проблеми є також те, що за кордон емігрували українці, які мають вищу освіту, можуть дати собі раду та влитися в нове середовище [2; 3]. Це потенційно може спричинити проблеми, оскільки освічені, кваліфіковані та самозарадні українці є управлінським активом своїх громад і свого регіону та можуть зробити важливий внесок у процес управління регіональним та місцевим відновленням.

Вагомим чинником є якість взаємодії в межах трикутника «держава – бізнес – суспільство», адже від неї залежить як довіра та побудова партнерських стосунків між зацікавленими сторонами, так і можливість залучення коштів приватних інвесторів для реалізації інвестиційних проєктів. Якість взаємодії неминуче впливатиме на процес управління повоєнним регіональним і місцевим відновленням, тож важливо приділити увагу не лише її побудові, але й усуненню проблем і недоліків, які заважають її налагодженню.

Отже, доцільно розглянути проблеми управління регіональним і місцевим економічним відновленням України та шляхи усунення цих проблем.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням різних аспектів питання управління повоєнним відновленням економіки України займалася низка українських вчених, зокрема: В. В. Борщевський, О. Б. Василиця та Є. Е. Матвеев аналізували такі аспекти публічного управління в умовах воєнного

стану, як інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку [4]; В. М. Геєць і С. О. Кораблін розглядали ключові макроекономічні обмеження повоєнної економіки України [5]; В. В. Ємець зосередився на аспектах економічного розвитку в повоєнний період в Україні [6]; пріоритети розвитку реального сектору в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України досліджували Я. А. Жаліло, О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан і співавтори [7]; Ю. Д. Радіонов описував напрями реформ і соціально-економічного розвитку України в період післявоєнного відновлення [8]; І. З. Сторонянська та Л. Я. Бенюк проаналізували особливості інвестиційно-кредитного забезпечення розвитку регіонів в умовах війни [9]; І. Хмарська, К. Кучерява та І. Клімова розглянули особливості післявоєнного відновлення економіки України [10]. Крім того, питання управління повоєнним відновленням України порушувалося в аналітичних документах Організації економічного співробітництва та розвитку [11; 12] та Міжнародного валютного фонду [13].

Метою статті є розгляд проблем управління економічним відновленням України після російсько-української війни, які потрібно враховувати під час планування процесу регіонального та місцевого відновлення та вирішення яких економічному зростанню.

Основні результати дослідження. Попри війну та фокус на перемозі у ній України, влада на різних рівнях уже планує повоєнне відновлення. Зауважимо, що посилення спроможності українських регіонів і територіальних громад паралельно задовольняти потреби у відбудові (короткострокова ціль) і досягати економічного відновлення і розвитку (довгострокова ціль) є ключовим викликом процесу управління повоєнним відновленням. Здійснені попередні реформи слугуватимуть опорою для досягнення зазначених вище цілей. Зупинимось на них детальніше.

З 2014 р., після Революції Гідності, в Україні впроваджувалися реформи децентралізації та регіонального розвитку, у межах яких розроблено детальну політику, систему управління та фінансування регіонального розвитку. Упродовж 2015-2019 рр. у кілька разів зросло фінансування регіонального та місцевого розвитку. Результатом реформ стало також створення різноманітних координаційних органів політики національного, регіонального й місцевого рівнів, наприклад агенцій регіонального розвитку, які сприяють розробленню та реалізації стратегій і проєктів територіального розвитку, залучають державні та приватні інвестиції.

Успіх зазначених вище реформ значно сприяв готовності регіонів і територіальних громад реагувати на війну та її наслідки, а також долучатися до процесів реконструкції та відновлення. Унаслідок реформи децентралізації понад 10 000 місцевих рад були об'єднані в 1469 територіальних громад, що отримали нові адміністративні повноваження та фінансування. Зокрема, було створено кілька нових міжурядових дотацій та збільшено частку доходів місцевих бюджетів, отриманих від сплати податків. У

результаті було покращено якість адміністративних і соціальних послуг, про що свідчать результати опитування територіальних громад Організацією економічного співробітництва та розвитку, проведеного у 2021 р. (зростання якості зауважили понад 70% респондентів із 741 територіальної громади) [11]. Зрештою, завдяки реформі децентралізації органи влади регіонального та місцевого рівня отримали повноваження адаптувати реагування на надзвичайні ситуації відповідно до місцевих потреб для кращого захисту цивільного населення.

Однак варто зауважити, що між територіальними громадами в Україні є значні відмінності, зокрема у фінансній, адміністративній та людській спроможностях, а з початком російсько-української війни вони лише підсилились: одні зазнали величезних людських втрат і руйнувань критичної інфраструктури, а інші прихистили та підтримали внутрішньо переміщених осіб. Ці відмінності впливають на управління процесом реконструкції та відновлення і вимагають індивідуального підходу, ураховуючи місцеві потреби та можливості.

Попри значний прогрес зазначених вище реформ, в Україні також спостерігалось зростання деяких проблем розвитку та поглиблення територіальних диспропорцій. Серед них можна назвати такі:

1) механізми та практики фінансування регіонального розвитку в Україні потребують зміцнення. Саме ці механізми та практики та їхня недосконалість суттєво впливають на інвестиційні результати. Проблемою є, наприклад, подрібнення інвестиційного фінансування регіонального та місцевого розвитку на велику кількість грантів (понад 100), що результується неефективним упровадженням і витрачанням грантових коштів. У довшньому періоді спостерігалася тенденція до спрямування коштів з Державного фонду регіонального розвитку здебільшого на невеликі проекти на рівні громад, а не проекти з вищою економічною віддачею – регіональні чи міжрегіональні;

2) спроможність регіонів і територіальних громад. Її посилення також має вирішальне значення для ефективного сприяння післявоєнному відновленню. Згідно з результатами опитування ОЕСР, проведеному у 2021 р., територіальні громади значно покращили свої навички у сфері планування, бюджетування та управління інвестиціями завдяки реформі децентралізації, хоча досі спостерігаються значні прогалини у спроможності, які потрібно заповнити [11]. Особливо це характерно для сільських громад. Розроблення та впровадження ефективної стратегії навчання для територіальних громад, яку можна адаптувати до різних територіальних контекстів і потреб, є важливою для забезпечення органів місцевого самоврядування необхідним досвідом для розроблення та реалізації проектів реконструкції та надання послуг. Зміцнення регіонального та місцевого потенціалу стає ще важливішим після здійснення скорочень державної служби у 2024 р. Відсутність потрібних фахівців в об'єднаних територіальних громадах, недостатність кваліфікації наявних посадових осіб для виконання

нових функцій призводить до неефективного використання фінансових ресурсів територіальних громад, неспроможності освоїти кошти державних субвенцій на розвиток громад. Органи місцевого самоврядування сільських об'єднаних територіальних громад часто не можуть підготувати якісні інвестиційні проекти для отримання коштів державної та міжнародної допомоги, не готові до запровадження стратегічного планування та програмування розвитку громад [14]. Сильна управлінська команда значною мірою є запорукою успіху громади. Не менш важливим у діяльності об'єднаних територіальних громад є якісний склад депутатського корпусу та ефективна робота старост. Якість державного управління позитивно корелює з економічним зростанням, зокрема сприяє йому такими шляхами: покращує інвестиційний клімат, зменшує корупцію, приваблює інвестиції у приватний сектор [15];

3) відсутність чіткого розподілу завдань і відповідальності між рівнями влади, яка була ще до лютого 2022 р. [11] та є великою проблемою для ефективності процесу відновлення України після війни. Нечіткий розподіл обов'язків є однією з найважливіших проблем багаторівневого управління, оскільки важливі функції управління можуть розподілятися між різними рівнями влади або між різними органами влади. Це створює перепони для забезпечення загальної ефективності державних інвестицій і місцевої політичної підзвітності та часто спостерігається в таких сферах, які передбачають багаторівневе управління. Наслідки такої нечіткості особливо відчутні в критично важливих для відновлення сферах, як-от інфраструктура – дороги, транспорт та енергетика. Нечіткість у розподілі обов'язків результується неузгодженими діями або бездіяльністю з боку різних урядових структур. У критичній ситуації це створює ризик перекладання відповідальності на інші рівні влади, що призводить до неузгодженого та неефективного реагування. Діалог між національним і місцевим рівнями влади в Україні напередодні війни був обмеженим, оскільки ключові органи (як, наприклад, Міжвідомча координаційна комісія з питань регіонального розвитку) або не працювали в повному обсязі, або не забезпечували систематичної участі місцевих органів влади у своїй роботі [11];

4) неналагоджена координація між органами національного та регіонального й місцевого рівнів (як вертикальна, так і горизонтальна) та, як наслідок, слабка взаємодоповнюваність інвестицій у «тверду» та «м'яку» інфраструктуру, часто недостатня кваліфікація фахівців органів влади. Проблема координації є одним з трьох основних викликів, що обмежують ефективність і результативність роботи на різних рівнях урядування, оскільки міжсекторальну, міжюрисдикційну та міждержавну координацію важко реалізовувати на практиці. Проблемою також є велика кількість суб'єктів, залучених у різні процеси, наприклад до здійснення державних інвестицій, та, як наслідок, розбіжність їхніх інтересів. Трьома основними важливими перешкодами для координації є ізольована робота політиків з різних секторів і різних рівнів влади, транзакційні витрати на

координацію, конкуренція за кошти [16]. Власне, перевагою координації є уникнення непотрібних дублювань, збігів і нечіткості у розподілі обов'язків.

Якість взаємодії між різними рівнями врядування суттєво впливає на ефективність процесу управління, що надалі позначиться і на процесі повоєнного відновлення. Подолання зазначених вище викликів стане ще важливішим у процесі реконструкції та відновлення, оскільки саме від усунення перепон і продовження реформ залежатиме ефективність, прозорість і результативність відновлення фізичної інфраструктури та людського капіталу, а також посилення ефективності регіональних і місцевих органів влади.

Для забезпечення ефективного управління процесом регіонального та місцевого відновлення України після війни, ураховуючи особливості регіонального та місцевого розвитку, варто реалізувати такі кроки:

1) продовжувати реформи регіонального розвитку та децентралізації, розпочаті у 2014 р. Завдяки їм регіональні та місцеві органи влади набувають важливого досвіду у сфері планування та фінансування розвитку, який можна адаптувати для розроблення та реалізації проєктів відновлення, що відповідають місцевим потребам, а також для моніторингу їхніх результатів;

2) сприяти обміну досвідом між Україною та іншими країнами для вивчення передових практик у сфері реконструкції та сталого розвитку на регіональному та місцевому рівнях. Це може допомогти в усуненні наявних чи запобігти виникненню потенційних проблем, а якісна імплементація цих практик, ураховуючи вітчизняні особливості, дасть Україні змогу використати цей досвід для підвищення власної ефективності та стане сигналом для іноземних партнерів та інвесторів щодо перспектив України. Крім поширення передових практик у сфері реконструкції та відновлення, такі обміни також сприяють інноваційним методам роботи. Наприклад, ОЕСР у грудні 2022 р. зазначила, що може допомогти Україні в процесі планування національної реконструкції та відновлення, а також співпрацюватиме з Україною в межах діалогу щодо початку вступу до ОЕСР і може використовувати свій київський офіс для подальшого продовження діалогу щодо мобілізації допомоги. Допомога в обміні досвідом з органами влади регіонального та місцевого рівнів в Європейському Союзі також може сприяти вступу до ЄС [11];

3) забезпечити прийняття обґрунтованих, інформаційно та фактологічно підкріплених рішень щодо реконструкції та відновлення на регіональному та місцевому рівнях, оскільки вони матимуть фундаментальне значення. Надійна система оцінювання ефективності прийнятих рішень може допомогти Україні та її міжнародним партнерам у цьому процесі;

4) створити механізми, які запобігатимуть корупції у процесі використання коштів на відновлення місцевими органами влади. Корупція, як правило, загострюється в посткритичному періоді, тому особливу увагу слід звернути на розроблення

антикорупційних механізмів у такий спосіб, щоб не обмежувати процес прийняття рішень на регіональному та місцевому рівнях;

5) залучати регіони та територіальні громади до розроблення схем негайного відновлення та більш довгострокових стратегій розвитку. Це допоможе забезпечити відображення національних пріоритетів, специфічних регіональних і місцевих потреб і ресурсів у механізмах реалізації та фінансування відновлення;

6) впровадити на національному та місцевому рівнях механізми забезпечення прозорого використання регіональними та місцевими органами влади фінансування для відновлення України, що сприятиме зростанню довіри [11]. Серед таких механізмів можна назвати, наприклад, цифрову платформу для відстеження витрат на регіональному та місцевому рівнях. В Україні вже є певні напрацювання у цій сфері, наприклад платформа DREAM – державна цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням, яка створює цифровий шлях для всіх проєктів відбудови, відновлення та розвитку й забезпечує прозору та ефективну реалізацію їх на національному, регіональному та місцевому рівнях. Специфікою повоєнної відбудови України буде одночасна реалізація десятків тисяч проєктів на різних стадіях по всій території країни. Такий масштабний план відновлення передбачає залучення великих обсягів іноземного фінансування, а умовою залучення фінансів у повному обсязі є прозорість і підзвітність усіх процедур відбудови для забезпечення довіри інвесторів. DREAM як прозора цифрова екосистема сприятиме забезпеченню такої довіри [17; 18];

7) створити обмежену кількість фондів відновлення регіонального та місцевого рівнів для уникнення фрагментування інвестиційних витрат. Водночас це не повинно призводити до зменшення загального обсягу фінансування регіонального розвитку;

8) допомагати (за сприяння міжнародних партнерів) регіонам і територіальним громадам підсилувати спроможність і розвивати експертизу у сферах, які є особливо актуальними для періоду післявоєнної відбудови, таких як оцінювання проєктів, закупівля, реалізація, прозорість, моніторинг і залучення зацікавлених сторін, а також планування і впровадження проєктів реконструкції і відновлення та відстеження прогресу виконання цих проєктів [11; 14];

9) розбудовувати технічну спроможність органів влади всіх рівнів для створення, аналізу та поширення територіально розмежованих соціально-економічних, демографічних даних і даних про добробут. Такі дані мають бути доступними на відкритій моніторинговій платформі, щоб допомогти державним установам, неурядовим організаціям і міжнародним партнерам відстежувати ступінь досягнення цілей реконструкції та відновлення на регіональному та місцевому рівні.

Висновки. Проведені в Україні після 2014 р. реформи регіонального розвитку та децентралізації спричинили значне підвищення стійкості

територіальних громад і регіонів та сприяли наданню допомоги громадянам після початку російської агресії супроти України. Вони також сприятимуть повоєнній відбудові за умови успішного продовження.

Відновлення та відбудова зруйнованої громадської інфраструктури – ключовий пріоритет післявоєнного відновлення України. Його особливістю буде потреба паралельно вирішувати нагальні завдання щодо відновлення та враховувати довгострокові завдання щодо розвитку. Водночас потрібно буде забезпечити потужне та інклюзивне відновлення, урахувуючи наявні територіальні диспропорції та проблеми управління, яке допоможе відбудувати місцеву економіку, заравом покращуючи добробут громадян.

Список використаних джерел

1. Ukraine: Over 6 Million Refugees Spread Across Europe. *UN Regional Information Centre: Website*. 2024. 11.09.2024. URL: <https://unric.org/en/ukraine-over-6-million-refugees-spread-across-europe>
2. Лібанова Е. Після війни. Скільки українців повернуться з-за кордону та яким буде населення-2030. *New Voice: сайт*. 10.12.2022. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/skilki-ukrajinciv-vijihalo-za-kordon-libanova-rozpovila-pro-naselelnya-pislya-viyunovini-ukrajini-50289917.html>
3. Лібанова Е. Цього я дуже боюсь. Чи повернуться українці з-за кордону. *New Voice: сайт*. 10.09.2024. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/naselelnya-ukrajini-libanova-rozpovila-chi-povernutsya-ukrajinci-z-za-kordonu-50449559.html>
4. Борщевський В. В., Василиця О. Б., Матвєєв С. Е. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 2(76). С. 30-35. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.2.5>
5. Геєць В. М., Кораблін С. О. 2.1. Ключові макроекономічні обмеження повоєнної економіки України. *Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України*. Київ: ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2022. С. 24-39. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Vidnovlennja-ta-rekonstrukcsjapovojennoj-ekonomiky.pdf>
6. Ємець В. В. Економічний розвиток у повоєнний період в Україні: загальні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 7-8. С. 51-56. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.7-8.51>
7. Собкевич О. В., Шевченко А. В., Русан В. М., Белашов Є. В., Жураковська Л. А., Жаліло Я. А. *Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України: аналіт. доп. / ред. Я. А. Жаліло*. Київ: НІСД, 2024. 104 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.03>
8. Радіонов Ю. Д. Напрями реформ і соціально-економічного розвитку України в період післявоєнного відновлення. *Економіка України*. 2023. № 11. С. 3-26. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.11.003>

9. Сторонянська І. З., Бенівська Л. Я. Особливості інвестиційно-кредитного забезпечення розвитку регіонів в умовах війни. *Бізнес Інформ*. 2023. № 5. С. 53-59. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-53-59>

10. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>

11. Turning to regions and local governments to rebuild Ukraine. *OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine*. 2022. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/12/turning-to-regions-and-local-governments-to-rebuild-ukraine_0e2084e0/9510f490-en.pdf

12. *Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Governance*. 2022. 338 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/63a6b479-en>

13. IMF and Ukraine. *IMF: Website*. 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Topics/IMF-and-Ukraine>

14. Нестор О. Ю. Управлінський актив територіальних громад: теоретичні підходи та прикладні аспекти. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр.* 2021. Вип. 1(147). С. 21-26. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2021-1-4>

15. Pięta Ł. Regional disparities, transmission channels and country's economic growth. *Journal of Regional Science*. 2022. Vol. 62(1). Pp. 270-306. DOI: <https://doi.org/10.1111/jors.12564>

16. *Effective Multi-level Public Investment: OECD Principles in Action*. Paris: OECD, 2019. 89 p. URL: https://www.oecd.org/effective-public-investment-toolkit/Full_report_Effective_Public_Investment.pdf

17. Цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням. *DREAM: сайт*. 2024. URL: <https://dream.gov.ua/ua>

18. Запрацювала комунікаційна платформа електронної системи проєктів відновлення DREAM. *Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України: сайт*. 05.05.2023. URL: <https://restoration.gov.ua/press/news/55209.html>

References

1. Ukraine: Over 6 Million Refugees Spread Across Europe (2024, Sep 11). *UN Regional Information Centre: Website*. Retrieved from <https://unric.org/en/ukraine-over-6-million-refugees-spread-across-europe>
2. Libanova, E. (2022, Dec 10). Pislya viyny. Skil'ky ukrajyntsi vovneret'sya z-za kordonu ta yakum bude naselelnya-2030 [After the war. How many Ukrainians will return from abroad and what will the population be in 2030]. *New Voice: Website*. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/opinion/skilki-ukrajinciv-vijihalo-za-kordon-libanova-rozpovila-pro-naselelnya-pislya-viyunovini-ukrajini-50289917.html> [in Ukrainian].
3. Libanova, E. (2024, Sep 10). Ts'oho ya duzhe boyus'. Chy povnerut'sya ukrajyntsi z-za kordonu [I'm very afraid of this. Will Ukrainians return from abroad?]. *New Voice: Website*. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/opinion/naselelnya-ukrajini-libanova->

- rozpovila-chi-povernutsya-ukrajinci-z-za-kordonu-50449559.html [in Ukrainian].
4. Borshchevskyy, V. V., Vasylytsya, O. B., & Matvyeyev, Ye. E. (2022). Publichne upravlinnya v umovakh voyennoho stanu: instytutsiyni transformatsiyi, stratehichne planuvannya ta mekhanizmy rozvytku [Public management under martial law: institutional transformations, strategic planning and development mechanisms]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Publichne upravlinnya ta administruvannya – State and regions. Series: Public Management and Administration*, 2(76), 30-35. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.2.5> [in Ukrainian].
5. Heyets, V. M., & Korablin, S. O. (2022). 2.1. Klyuchovi makroekonomichni obmezhenya povoyennoyi ekonomiky Ukrayiny [Key macroeconomic constraints of the post-war economy of Ukraine]. In *Vidnovlennya ta rekonstruktsiya povoyennoyi ekonomiky Ukrayiny [Restoration and reconstruction of the post-war economy of Ukraine]* (pp. 24-39). Kyiv: SI «Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine». Retrieved from <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Vidnovlennja-ta-rekonstrukcja-povojennoji-ekonomiky.pdf> [in Ukrainian].
6. Yemets, V. V. (2022). Ekonomichnyy rozvytok u povoyennyi period v Ukrayini: zahal'ni aspekty [Economic development in the post-war period in Ukraine: general aspects]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 7-8, 51-56. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.7-8.51> [in Ukrainian].
7. Sobkevych, O. V., Shevchenko, A. V., Rusan, V. M., Byelashov, Ye. V., Zhurakovska, L. A., & Zhalilo, Ya. A. (Ed.) (2024). *Priorytety rozvytku real'noho sektora v umovakh viyny ta povoyennoho vidnovlennya ekonomiky Ukrayiny [Priorities for the development of the real sector in the conditions of war and post-war economic recovery in Ukraine]*: Analytical report. Kyiv: National Institute for Strategic Studies. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.03> [in Ukrainian].
8. Radionov, Yu. D. (2023). Napryamy reform i sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny v period pislyavoyennoho vidnovlennya [Directions of reforms and socio-economic development of Ukraine in post-war recovery period]. *Ekonomika Ukrayiny – Economy of Ukraine*, 11, 3-26. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.11.003> [in Ukrainian].
9. Storonyanska, I. Z., & Benovska, L. Ya. (2023). Osoblyvosti investytsiyno-kredytnoho zabezpechennya rozvytku rehioniv v umovakh viyny [The Peculiarities of Investment and Credit Provision of the Development of Regions in Wartime Conditions]. *Biznes Inform – Business Inform*, 5, 53-59. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-53-59> [in Ukrainian].
10. Khmarska, I., Kucheryava, K., & Klimova, I. (2022). Osoblyvosti pislyavoyennoho vidnovlennya ekonomiky Ukrayiny [Features of the post-war recovery of the economy of Ukraine]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and Society*, 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31> [in Ukrainian].
11. Turning to regions and local governments to rebuild Ukraine. In *OECD Policy Responses on the Impacts of the War in Ukraine* (2022). Retrieved from https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/12/turning-to-regions-and-local-governments-to-rebuild-ukraine_0e2084e0/9510f490-en.pdf
12. *Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Governance* (2022). DOI: <https://doi.org/10.1787/63a6b479-en>
13. IMF and Ukraine (2024). *IMF*: Website. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Topics/IMF-and-Ukraine>
14. Nestor, O. Yu. (2021). Upravlins'kyi aktyv terytorial'nykh hromad: teoretychni pidkhody ta prykladni aspekty [Managerial assets of territorial communities: theoretical approaches and applied aspects]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny [Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine]*: Vol. 147(1) (pp. 21-26). DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2021-1-4> [in Ukrainian].
15. Piętak, Ł. (2022). Regional disparities, transmission channels and country's economic growth. *Journal of Regional Science*, 62(1), 270-306. DOI: <https://doi.org/10.1111/jors.12564>
16. *Effective Multi-level Public Investment: OECD Principles in Action* (2019). Paris: OECD. Retrieved from https://www.oecd.org/effective-public-investment-toolkit/Full_report_Effective_Public_Investment.pdf
17. Tsyfrova ekosystema dlya pidzvitnoho upravlinnya vidnovlenniam [Digital Restoration EcoSystem for Accountable Management] (2024). *DREAM*: Website. Retrieved from <https://dream.gov.ua/ua> [in Ukrainian].
18. Zapratsyuvana komunikatsiyna platforma elektronnoyi systemy proyektiv vidnovlennya DREAM [The communication platform of the electronic system of DREAM recovery projects has been launched] (2023, May 05). *State Agency for Reconstruction and Development of Infrastructure of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://restoration.gov.ua/press/news/55209.html> [in Ukrainian].

Надійшло 11.09.2024 р.